Alfreda Petrulienė

BARONIŠKIŲ JUTIŠKIŲ PLOKŠTINIS KAPINYNAS

Kapinynas yra Panevėžio raj., 13 km į Š nuo Panevėžio, 1,5 km į dešinę nuo plento Panevėžys-Pasvalys, į R nuo Pajstrio bažnytkaimio, pušyne, kalvelėje. Anksčiau kapinynas buvo ariamas, tik 1952 m. apsodintas mišku, o apie 1968 m. imtas kasti žvyras. Tada ir išsivertė žmonių kaulai, buvo rastas geležinis pentinis kirvis, kelios monetos. Radiniai į muziejų nepateko.

1983 m. Panevėžio kraštotyros muziejus ištyrė 285 m^2 plotą ir rado 37 griautinius kapus. Šešiolikoje kapų palaidoti vaikai.

Mirusieji palaidoti nedeginti 40-95 cm gylyje 2,3-0,90 ilgio, 0,40-0,85 m pločio duobėse. Lentinių karstų žymių aptikta daugiausia suaugusiųjų kapuose (k. 4, 5, 6, 13, 14, 18, 26, 27, 28, 36, 37), o geležinių vinių rasta kapuose Nr. 26, 30.

Mirusieji guldyti galva į V, aukštielninki, ištiestomis kojomis. Daugumos rankos ištiestos ir sudėtos ant dubens kaulų, mažai sulenktos. Kiek kitaip buvo palaidota kape Nr. 4. Mirusysis buvo paguldytas ant kairiojo šono, kojos per kelius sulenktos, rankos sulenktos, priglaustos prie krūtinės.

Atkasant griaučius, pastebėta degėsių dėmelių (k. 2, 7, 10, 12, 14, 15, 16, 31, 32, 33). Angliukai buvo labai smulkūs, su pelenų priemaiša. Daugumoje minėtų kapų degėsių buvo užberta ant krūtinės, tik kapuose Nr. 12, 33 - prie kojų; dėmelės buvo 20x30 cm dydžio.

Įkapės nelabai gausios ir neįvairios, o 12 kapų buvo visai be įkapių. Mirusieji laidoti su peiliais, žiedais, kirviais, sagtimis, smeigtukais, monetomis.

Visi rastieji peiliai vienaašmeniai, medinėmis kriaunomis,

kurios pritvirtintos geležinėmis ir žalvarinėmis vinutėmis, o kartais galas sutvirtintas dar žalvarine plokštele. Geležiniai peiliai rasti 6 kapuose. Peiliai kapuose gulėjo dubens-juosmens srityje, kapuose Nr. 7, 14 - prie galvos, o kapuose Nr. 15 ir 34 - rankos dilbio kaulo kairėje pusėje.

Geležinės diržo sagtelės aptiktos kapuose Nr. 1, 10, 14. Jos dažniausiai 3,5x4,5 cm dydžio. Kape Nr. 14 buvo padėtos virš dešiniojo raktikaulio, o kituose - prie kojų ties kelio kaulu. Kape Nr. 30, juosmens-dubens srityje rasti žalvariniai smeigtukai su buožele. Drabužiams susegti buvo naudojami ir kabliukai su kilpelėmis (k. 30).

Žalvariniai juostiniai žiedai (13) dažniausiai buvo užmauti ant pirštų, tik kape Nr. 28 3 žiedai buvo įdėti ir į odinę piniginę. Žiedai mažai ornamentuoti, nepuošnūs, nedaug išplatinta priekine dalimi, vienas iš jų (k. 20) buvo su įrėžtom raidėm „I" ir „K".

Vienas iš turtingiausių įkapėmis buvo kapas Nr. 10. Jame rastas geležinis pentinis kirvis. Jis buvo padėtas dešinėje kelio sąnario pusėje. Moters kape Nr. 12 rastas 1,7x0,7 cm dydžio cilindrinis žalvarinis verpstukas, o kape Nr. 25 - gintaro karolis.

Didžiausią įkapių dalį sudaro sidabrinės ir varinės monetos, jų rasta 18 kapų. Jos buvo padėtos prie galvos ir po ja, ant krūtinės, šalia rankų, prie juosmens ir net prie pėdų. Kapuose Nr. 19, 20, 25 mirusieji vaikai buvo apdėti monetomis beveik ratu. Kape Nr. 19 rasta 36 monetos, Nr. 20 - 19 monetų, Nr. 25 - 37 monetos. Kai kurios buvo odinėse piniginėse (k. 28). Monetos išdėliotos grupėmis, paskleistos po 3, 5, 9, 12 ir mažiau. Iš viso jų rasta 224.

Monetos gana įvairios. Sidabrinių monetų buvo 46, o varinių,

kurių dalis sidabruota, 178. Didžiąją monetų dalį sudarė Elbingo bei Rygos šilingai (Švedija, Kristina ir Gustavas Adolfas), sidabriniai pusantrokai (11), Prūsijos sidabriniai pusantrokai, šilingai (Georgas Vilhelmas) (3). Tarp lietuviškų monetų didžiąją dalį sudaro šilingai (33), kaldinti Zigmanto Vazos, be to, rasta dar jo kaldintų - 2 dvidenariai, 2 grašiai, 9 pusantrokai, 1 šeštokas, 2 trečiokai, Žygimanto Augusto kaldinti 2 sidabriniai denarai, 2 dvidenariai, 5 Aleksandro Jogailaičio tik denarai, 1 Stepono Batoro trečiokas.

Sprendžiant iš monetų, kapinyne laidota XVI-XVII a.

Eugenijus Svetikas

DIDŽIASALIO PLOKŠTINIS KAPINYNAS

Didžiasalio kaimas yra Lazdijų rajone, 4 km į PR nuo Leipalingio. Kaimo V pakraštyje, sąsmaukoje tarp Baltojo ir Juodojo Bilso ežerų buvo kalva, vadinama Bilsakalniu. 1982 m. pavasarį, tiesiant kelią Didžiasalis-Vilkanastrai, buldozeriu buvo nustumta P kalvos dalis (apie trečdalis). Darbų metu buvo aptikti žmonių kaulai, tačiau apie tai jokioms kultūros paminklų apsaugos įstaigoms nepranešta. 1982 m. birželio mėn. Alytaus kraštotyros muziejui kasinėjant gretimuose Kaziulių ir Dulgininkų kaimuose, vietos gyventojai pranešė, kad minėtos kalvos šlaite matosi žmonių kaulų.

Alytaus kraštotyros muziejus ištyrė likusią kalvos dalį - 245 m^2. Rasta 10 kapų (4 vyrų, 1 moters, 3 vaikų-paauglių ir 2 nenustatyti. Iš jų kapai Nr. 1, 2, 9 suardyti.

Visi mirusieji laidoti skobtiniuose karstuose, aukštielninki, ištiestomis kojomis. Vienų mirusiųjų rankos padėtos ant dubens, kitų ištiestos palei šonus, o dar kitų viena ranka sulenkta ir